

نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر

قرآن

فاطمه احمدی^۱

چکیده

نفاق به معنی دورویی و مخالف بودن ظاهر با باطن است. مساله نفاق و منافقان در هر جامعه‌ی انقلابی به ویژه در عصر ظهور اسلام نمود داشته و ضربه‌هایی به مسلمانان وارد نموده است. به همین دلیل باید تحلیل‌های قرآن را در این مساله نه به عنوان یک مساله تاریخی، بلکه به عنوان یک مساله مورد نیاز فعلی، مورد بررسی دقیق قرار داد. از دیدگاه قرآن کریم یکی از گروه‌هایی که به کمک منافقین به اسلام ضربه وارد کردند، قوم یهود است. قوم یهود بیشترین دشمنی را با مؤمنان داشته است، این دشمنی از پیچیدگی‌های در ابعاد مختلف قابل بررسی است. مقاله حاضر به هدف تبیین نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن به روش توصیفی-تحلیلی و با ابزار کتابخانه‌ای به رشته تحریر در آمده است. مهم‌ترین یافته‌های تحقیق حاضر عبارتند از: پیمان شکنی و به هم زدن وحدت مسلمانان از تأثیرات منافقان در پیشبرد اهداف یهودیان در عصر رسالت بود. قرآن کریم اهداف سیاسی یهود را همسویی در استهزاء آیات الهی، همدستی در ترور پیامبر و جاسوسی دانسته که منافقان در این زمینه نقش قابل توجهی ایفا کردند.

کلیدواژه‌ها: اهداف سیاسی، پیشبرد اهداف، جبهه نفاق، قرآن، یهود.

^۱. دانش آموخته سطح ۲، مدرسه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها).

مقدمه

دین یهود چند قرن پیش از ظهور اسلام در جزیره العرب نفوذ کرد و سبب شد که برخی مناطق یهودی نشین در آن جا پدید آید. بیشتر یهودیان در منطقه حجاز و یمن مستقر شدند. در میان مناطق یهودی نشین از همه معروف تر «یهودیان یثرب» - به ویژه سه طایفه بنی نضیر، بنی قَینُقاع* و بنی قُرَیظه - بودند. در «تَیماء»، «طائف»، «قَدَک» و «خیبر» نیز مناطقی یهودی نشین وجود داشت. گفتنی است کیش یهود در میان برخی قبایل دیگر نیز پیروانی داشت. یهودیان در مدینه علاوه بر بازرگانی و کشاورزی، در حرفه هایی مانند: آهنگری، رنگرزی و ساخت اسلحه نیز مهارت یافته بودند.^۱

قرآن کریم قوم یهود را دشمن ترین قوم نسبت به مسلمین می دانست: «لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ...»؛^۲ طور مسلم، دشمن ترین مردم نسبت به مؤمنان را، یهود خواهی یافت... این جریان جهت ضربه زدن به اسلام از جریان منافقان در عصر رسالت بهره می گرفتند، چرا که دشمنی منافقان به دلیل پنهانی و درونی بودن آن خطرناک بوده است.

تحقیق حاضر به جهت تنویر اذهان عمومی در شناخت جبهه نفاق و همکاری آن ها با یهود در عصر رسالت به منظور ضربه زدن به اسلام به بررسی نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود از منظر قرآن پرداخته است و در این راستا پاسخگویی سوالات زیر می باشد:

۱- نفاق به چه معناست؟

۲- نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن چگونه است؟

^۱. احمد امین، فجر الاسلام، ص ۲۴.

^۲. مائده : ۸۲.

در زمینه عملکرد قوم یهود در عصر رسالت نگارش‌های متعددی صورت گرفته است. اما نگارش‌های مرتبط با نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن عبارتند از:

کتاب «یهود در قرآن: صورت یهود و سیرت یهودی در بیان موضوعی آیه‌های قرآنی»، نوشته محمدتقی تقی‌پور (۱۳۹۸) مؤلف در این کتاب سعی دارد تا با دسته‌بندی موضوعی آیات قرآن، ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای فردی و اجتماعی قوم یهود و به بیانی دیگر، صورت و سیر یهود در قرآن معرفی شود.

مقاله با عنوان «پیدایش پدیده نفاق در اسلام از منظر قرآن کریم»، نوشته محمد میرزائی (۱۳۸۳) که نویسنده به بررسی چگونگی شکل‌گیری نفاق در عصر رسالت و نقش آن در تاریخ اسلام پرداخته است.

مقاله «نگاه جامعه‌شناختی به قوم یهود در قرآن»، نوشته محمد باقر آخوندی (۱۳۸۵)، که نویسنده به ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و روانی یهود از منظر قرآن پرداخته است. اما مقاله حاضر در صدد است به نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن بپردازد.

۱- مفهوم نفاق

نفاق مصدر از ماده نفق (بر وزن فرس) نقبی است در زیر زمین که درب دیگری برای خروج دارد و در آیه «فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ»^۱ مراد همان نقب است یعنی اگر بتوانی نقبی در زمین یا نردبانی بر آسمان بجوئی.

و نیز یربوع خزنده‌ایست شبیه به موش (شاید موش صحرائی یا راسو بوده باشد) این خزنده دو لانه می‌سازد. یکی بنام نافقاء که آن را مخفی می‌دارد، دیگری بنام قاصعاء که آشکار است، چون دشمن

^۱. انعام : ۳۵.

در قاصعاء به آن حمله کند وارد نافقاء شده و از آن خارج می‌شود، این مطلب در صحاح و قاموس و اقرب-الموارد نقل شده است.^۱

نفاق در اصطلاح معنی وسیعی دارد که هر گونه دوگانگی ظاهر و باطن را در بر می‌گیرد، مصداق بارز آن، نفاق عقیدتی است، که آیات منافقین معمولا ناظر به آن است و آن مربوط به کسانی است که در ظاهر اظهار ایمان می‌کنند، ولی در دل شرک و کفر، پنهان می‌دارند. اما نفاق عملی در مورد کسانی است که اعتقاد باطنی آنها اسلام است، ولی اعمالی بر خلاف این تعهد باطنی انجام می‌دهند که دوگانگی چهره درون و برون را نشان می‌دهد، مانند پیمان‌شکنی، دروغ، خیانت در امانت.^۲

۲- نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود از منظر قرآن

مساله نفاق و منافقان در اسلام از زمانی مطرح شد که پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) به مدینه هجرت فرمود و پایه‌های اسلام قوی، و پیروزی آن آشکار شد، و گرنه در مکه تقریبا منافقی وجود نداشت، زیرا مخالفان قدرتمند هر چه می‌خواستند آشکارا بر ضد اسلام می‌گفتند، و انجام می‌دادند، و از کسی پروا نداشتند و نیازی به کارهای منافقانه نبود. اما هنگامی که نفوذ و گسترش اسلام در مدینه دشمنان را در ضعف و ناتوانی قرار داد، دیگر اظهار مخالفت به طور آشکار مشکل، و گاه غیر ممکن بود و لذا دشمنان شکست خورده برای ادامه برنامه‌های تخریبی خود تغییر چهره داده، ظاهرا به صفوف مسلمانان پیوستند، ولی در خفا به اعمال خود ادامه می‌دادند.

نکته مهم اینکه خطر منافقان برای هر جامعه از خطر هر دشمنی بیشتر است، چرا که از یک سو شناخت آن‌ها غالبا آسان نیست، و از سوی دیگر دشمنان داخلی هستند، و گاه چنان در تار و پود جامعه نفوذ می‌کنند که جدا ساختن آنها کار بسیار مشکلی است. همچنین روابط مختلف آن‌ها با سایر اعضاء جامعه کار مبارزه را با آنها دشوار می‌سازد. به همین دلیل اسلام در طول تاریخ خود بیشترین ضربه را از منافقان خورده، و نیز به همین دلیل قرآن سخت‌ترین حملات خود را متوجه

^۱. قرشی بنابی، قاموس قرآن، ج ۷، ص ۹۷.

^۲. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۷۶.

منافقان ساخته و آن قدر که آنها را کوبیده هیچ دشمنی را نکوبیده است.^۱ یکی از گروه‌هایی که با منافقان بر علیه اسلام همکاری می‌کردند، یهودیان بودند. بر همین اساس قرآن کریم در آیاتی به این همکاری پرداخته است. مهم‌ترین نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود از منظر قرآن عبارتند از:

۲-۱- پیمان شکنی

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) بعد از ورود به مدینه پیمان‌نامه‌هایی جهت تحکیم جامعه اسلامی بستند. ایشان علاوه بر پیمان نامه عمومی، پیمان جداگانه ای نیز با هریک از سه قبیله یهودی بنی نضیر، بنی قینقاع و بنی قریظه که در مدینه زندگی می‌کردند، منعقد ساخت؛ پیمان نامه ای که نمایندگان آنان، حیی بن اخطب، مخیریق و کعب بن اسد، متن آن را امضا کردند.^۲

اما بعد از مدتی به نقض این پیمان نامه همت گماشتند، قرآن کریم در شکستن این پیمان نامه منافقان را دخیل دانسته و می‌فرماید: «أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نَطِيعُ فِئِكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ»؛ آیا منافقان را ندیدی که پیوسته به برادران کفارشان از اهل کتاب می‌گفتند: هر گاه شما را (از وطن) بیرون کنند ما هم با شما خواهیم بود، و سخن هیچکس را در باره شما اطاعت نخواهیم کرد، و اگر با شما پیکار شود یاریتان خواهیم کرد، و خداوند شهادت می‌دهد که آنها دروغ‌گویانند.

در شان نزول این آیه کریمه بیان شده است که در هنگام درگیری مسلمانان با یهودیان بنی نضیر، یکی از سران منافقان به نام «عبدالله بن ابی» مخفیانه برای یهودیان پیام داد که محکم بایستید که

۱. همان، ج ۲۴، ۱۴۶-۱۴۷.

۲. یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۴۳.

۳. حشر: ۱۳.

وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ»^۱ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از غیر خودتان، [دوست و] همراهز مگیرید. [آنان] از هیچ نابکاری در حق شما کوتاهی نمی‌ورزند. آرزو دارند که در رنج بیفتید. دشمنی از لحن و سخنان آشکار است؛ و آنچه سینه‌هایشان پنهان می‌دارد، بزرگتر است. در حقیقت، ما نشانه‌های دشمنی آنان را برای شما بیان کردیم، اگر تعقل کنید.

آیهی فوق در مورد مناسبات و ارتباطات مسلمانان با دیگران، هشدار می‌دهد که از افراد غیرمسلمان و غیرخودی برای خود دوست و همراهز انتخاب نکنید. قرآن کریم در این آیه بین خودی‌ها و غیرخودی‌ها در جامعه‌ی اسلامی مرزبندی می‌کند، تعبیر «از غیرخودتان» همه‌ی افراد غیرخودی، هم‌چون کافران و منافقان و یهودیان را شامل می‌شود که مورد اطمینان و رازدار نیستند و نباید از آنان دوست و همراهز برگزید. منافقان به دنبال ایجاد فساد فکری و تهاجم فرهنگی به مسلمانان هستند پس نباید دوست و محرم اسرار شما باشند، زیرا از اسرار شما سوء استفاده و آنها را افشا می‌کنند و بدین وسیله شما را می‌آزارند. خدای متعال در آیهی فوق راه شناسایی باطن دشمنان را نشان می‌دهد و بیان می‌کند که آنان برای آن که دیگران از مطالب درونشان آگاه نشوند، معمولاً با احتیاط و دقت سخن می‌گویند، اما گاهی ناخودآگاه سخنانی بر زبان می‌آورند که آثار دشمنی از لابه‌لای آن آشکار می‌شود و در این موقع می‌توانید به ضمیر و باطن آنها پی ببرید.^۲

حضرت علی (علیه السلام) نیز در این مورد می‌فرماید: «مَا أَضْمَرَ أَحَدٌ شَيْئاً إِلَّا ظَهَرَ فِي فَلَاتٍ لِسَانِهِ، وَصَفَحَاتِ وَجْهِهِ»^۳؛ هیچ کس در ضمیر باطن خود رازی را پنهان نمی‌دارد، مگر این که از رنگ چهره و لابه‌لای سخنان پراکنده و بی توجه او، آشکار می‌شود.

۱. آل عمران: ۱۱۸.

۲. رضایی اصفهانی، تفسیر قرآن مهر، ج ۳، ص ۲۳۴.

۳. نهج البلاغه: حکمت ۲۶.

نتایج

نتایج تحقیق حاضر با عنوان «نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن» عبارتند از:

جبهه نفاق نقش مهمی در پیشبرد اهداف سیاسی یهود از منظر قرآن کریم ایفا کرده است. قرآن با اشاره به رفتارهای منافقانه و ترفندهای سیاسی یهودیان، به مسلمانان هشدار می‌دهد که از این تهدیدات آگاه باشند و با بصیرت و هوشیاری در برابر آنها مقاومت کنند نقش جبهه نفاق در پیشبرد اهداف سیاسی یهود در عصر رسالت از منظر قرآن کریم عبارتند از:

- پیمان شکنی: پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) بعد از ورود به مدینه پیمان‌نامه‌هایی جهت تحکیم جامعه اسلامی بستند. ایشان علاوه بر پیمان نامه عمومی، پیمان جداگانه‌ای نیز با هریک از قبایل یهود که در مدینه زندگی می‌کردند، منعقد ساخت؛ اما بعد از مدتی به نقض این پیمان نامه همت گماشتند، قرآن کریم در شکستن این پیمان نامه منافقان را دخیل دانسته است.
- به هم زدن وحدت مسلمانان: یکی از مسائل اجتماعی، که قرآن بیش از هرچیز دیگر بر آن تأکید دارد، وحدت میان پیروان اسلام است. در عصر رسالت نبوی مهاجرین و انصار دو گروه از مسلمانان بودند که یهودیان برای پیشبرد اهداف خود همواره در تلاش بودند تا وحدت میان آنها را به هم بزنند.
- همسویی در استهزای آیات الهی: در طول تاریخ انبیاء کرارا مشاهده می‌شود که یکی از حرب‌های دشمنان خدا در مقابل آنان استفاده از حرب‌ه سخریه بوده است، و آیات قرآن مکرر این موضوع را منعکس کرده است، قرآن کریم یکی از اهداف سیاسی یهود را همسویی در استهزاء آیات الهی دانسته است.
- همدستی در ترور پیامبر: ترور در اصطلاح سیاسی، هرگونه فعالیت سازمان یافته در ایجاد ترس و استفاده از خشونت به صورت غافلگیرانه، و در راستای سرکوبی مردم یا گروهی خاص است. هرچه از برقراری حکومت اسلام در مدینه می‌گذشت، نقش یهود در

تصمیم‌گیری‌های منافقان و کارشکنی‌های آنان بیش از پیش جدی می‌شد؛ قرآن کریم یکی از اهداف سیاسی یهودیان را ترور پیامبر(صلی الله علیه و آله) معرفی می‌کند.

- جاسوسی قوم یهود: یهودیانی که با چهره‌ی نفاق و دورویی که در میان مسلمانان نفوذ می‌کردند و اسرار آنها را می‌گرفتند، تا با جاسوسی و با ضربه‌هایی که به مسلمانان وارد می‌کنند، روند پیشرفت اسلام را کند کنند. تا این که خداوند در قرآن کریم درباره‌ی خطر جاسوسی یهودیانی که با چهره‌ی نفاق در میان مسلمانان نفوذ می‌کردند، به آنها هشدار داد.

منابع

- قرآن کریم
 - نهج البلاغه
- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، قم: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ه.ش.
 - ۲- ابن هشام، عبدالملک، **السيرة النبوية**، تهران: ادیب مصطفوی، چاپ دوم، ۱۳۶۹ ه.ش.
 - ۳- امین، احمد، **فجر الاسلام**، بیروت: دارالکتب العربی، چاپ اول، ۱۹۶۹ م.
 - ۴- حاجی صادقی، عبدالله، **سیمای یهود در قرآن**، قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۰ ه.ش.
 - ۵- دایرة المعارف قرآن کریم، **مرکز فرهنگ و معارف قرآن**، قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، چاپ سوم، ۱۳۸۲ ه.ش.
 - ۶- رضایی اصفهانی، محمد علی، **تفسیر قرآن مهر**، قم: پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۷ ه.ش.
 - ۷- طبرسی، فضل بن حسن، **ترجمه تفسیر جوامع الجامع**، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ سوم، ۱۳۹۵ ه.ش.
 - ۸- طبرسی، فضل بن حسن، **ترجمه تفسیر مجمع البیان**، تهران: فراهانی، چاپ اول، ۱۳۹۰ ه.ش.
 - ۹- طیب، عبدالحسین، **اطیب البیان فی تفسیر القرآن**، تهران: اسلام، چاپ دوم، ۱۳۶۹ ه.ش.
 - ۱۰- فیروزه‌روی، عبدالرحیم، **تفسیر روح البیان**، خراسان رضوی: امام محمد غزالی، چاپ اول، ۱۳۹۹ ه.ش.
 - ۱۱- قرشی بنابی، علی اکبر، **قاموس قرآن**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ سیزدهم، ۱۳۷۸ ه.ش.
 - ۱۲- مغنیه، محمد جواد، **ترجمه تفسیر کاشف**، قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، چاپ اول، ۱۳۷۸ ه.ش.

۱۳- مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، تهران: دار الکتب الإسلامیة، چاپ دهم، ۱۳۷۱ ه.ش.

۱۴- یعقوبی، احمد بن اسحاق، **تاریخ یعقوبی**، قم: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی (آموزش

انقلاب اسلامی)، چاپ یازدهم، ۱۳۸۹ ه.ش.